

INOVAȚIE, DEZVOLTAREA ORGANIZATORICĂ ÎN JUDEȚUL BEKES

Conf. drd. Sándor SIMON
Colegiul Tessedik Sámuel

Abstract: *In this analysis I clarify the economic theoretical background of the role of institutions at rural development, take a closer look at the agro innovation system of Bekes county, and than I give suggestions on creating an institution network for rural development. This study summarizes the results of a former research made at the Hungarian Scientific Academy Centre of Regional Studies Great Plain Scientific Institute Department of Bekescsaba. A lot of country-wide and local experts with international experiences took part at the work, there were made plenty of interviews and hundreds of questionnaires completed. The consequent result was absolutely a locally specific institution development model.*

Deficiențele instituționale ale județului

Agricultura maghiară se confruntă cu o situație foarte interesantă. Deoarece în sectorul alimentar și domeniile economice care utilizează în principiu resurse naturale (general, rural, ecologic, băi, turism ecvestru) sunt angajatori uriași, aceste sectoare trebuie să fie implicate în strategia de evoluție a dezvoltării rurale.

Este foarte important să reținem faptul că agricultura domestică și silvicultura sunt în principiu legate de spațiul rural. Rolul lor nu poate fi înlocuit pentru salvarea mediului natural, pentru biodiversitate, viața rurală, condiții de stabilire a domiciliului și producția în siguranță specific domestică de materie primă. Analizând situația agriculturii putem spune că marile probleme îi afectează pe producători, pe tehnologi, reprezentanți și comercianți.

Pentru a rezolva problemele merită examinate formele structurale și instituționale ale economiei rurale mai ales că ne sunt disponibile teorii moderne de economie. Aceasta a fost principala noastră ipoteză. De multe ori unii producători sunt supraaprovizionați cu echipamente, cunoștințe, etc., iar dezvoltarea instituțională de alocare a

resurelor și a pieței poate de asemenea reprezenta un mod eficient de dezvoltare rurală. În cadrul Academiei Maghiare de Științe, Departamentul Institutului Marea Câmpie Bekescsaba, un grup de oameni de știință, aflați sub conducerea mea, au studiat modele de instituții din Europa de Vest și posibilitățile de adaptare a acestora la situația locală. Sutele de chestionare, interviurile cu o mulțime de experți naționali și locali au identificat motivul existenței unui model de rețea instituțională specifică locului. (RKK, 2005)

În timpul anilor 90 relațiile de proprietate s-au schimbat complet. Cooperativele mari, fermele de stat s-au prăbușit și o mulțime de ferme mici și medii au apărut împreună cu marea migrație a muncitorilor spre agricultură. Și fostele relații comerciale – în special estice – s-au prăbușit. Sistemul comercial organizat timpuriu a dispărut. Datorită procesului de transformare a economiei, a șomerilor, au apărut agenți noi pe piață care au dorit să se descurce pe cont propriu. Nu au putut să obțină o proprietate în cadrul procesului de privatizare a industriei alimentare. Conflictul de interese a continuat între producătorii de materie primă și tehnologi.

Lipsa de apărare a producătorilor ar fi putut să se micșoreze prin formarea asociațiilor, cooperativelor. Deși încurajările politice dar și condițiile juridice și economice nu erau evidente, povestea vechilor cooperative era amenintatoare. Miciile întreprinderi nou formate au cauzat o suprautilizare a sistemului instituțional agricol. Statul a organizat în fiecare județ Birourile Agricole de Stat – pentru implementarea locală a legilor – și „rețeaua de agronomi a satului” pentru a da sfaturi tehnologice, comerciale, financiare și legale producătorilor locali. În fiecare sat există un agronom local și o serie de centre regionale în județ.

Pe lângă biroul și rețeaua menționate, partea deținută de stat din sistemul instituțional există câteva organizații nonguvernamentale: organizația locală a „Alianța Națională a Producătorilor Agricoli și Membrilor Ligii”, Adunările Fermierilor, Consiliile pentru Produse, Camera Agriculturii. Deși numărul de ferme mici și medii era mult mai mare decât numărul de companii mari, eficiența celor mici era destul de mică în comparație cu cele mari. Motivul ar putea fi fost, pe de-o parte, lipsa de exemple. Pe de altă parte, au apărut noi agenți pe piață pentru a se integra în lanțurile de aprovizionare a ramurilor economice. Acești noi agenți sunt de regulă companii multinaționale care nu sunt interesate să producă astfel de bunuri publice care pot fi produse de către comunitățile care formează cooperative de producție, consum, de alocare a capitalului. Acest proces este deseori întărit de oligopoluri. Exemplele din țările din Uniunea Europeană indică faptul că prin evoluția sistemului instituțional este posibilă îmbogățirea posibilităților agenților economici locali mai ales dacă nu sunt la conducerea proceselor economice multinaționale (Takácsné Gy.K., Takács I., 2003; Szabó, Hadházi, Odor, 2003).

Județul Bekes are o graniță comună cu un nou stat membru al UE, România, unde se regăsesc probleme similare. Sectorul SME din România este

încă slab dezvoltat; consultanța, trainingul și sursele de informație sunt neadecvate. Există o reală nevoie și cerere de servicii de consultanță adresate SME (Vasilescu-Popa, 2006). Analizând dezvoltarea SME în România, Constantinescu Vasilescu Sitnikov declară că „grupurile de aprovizionare” pot fi de asemenea folositoare din punct de vedere economic (Constantinescu – Vasilescu – Sitnikov, 2005).

Analizând strategiile posibile pentru dezvoltarea rurală în anumite regiuni din România există o primă prioritate de a crea o economie rurală integrată și dinamică și pentru a atinge acest scop este recomandată stabilirea organizațiilor de producători (Nancu). Într-un atelier FAO pentru țările din Europa Centrală și de Est, în contextul unei economii de succes și competitive era recomandată întărirea fundalului financiar al rețelei organizațiilor cooperative (Leonte – Alexandri, 2001). În România chiar înainte de mileniu au existat rezultate științifice cu privire la influențele negative ale proceselor economice multinaționale (Guran-Nica, 1999-2000).

Dezvoltarea rurală și auto-organizarea pieței libere

Teoria mâinii invizibile a pieței – deși este o metaforă inventată de Adam Smith – care susține că piața în sine creează echilibru, este foarte populară în economia neoclasicistă a tendințelor actuale. În economie, echilibrul economic se referă deseori la echilibrul de pe o piață care „curăță”: în acest caz piață unui produs a atins prețul la care cantitatea unui produs furnizat este egală cu cantitatea cerută. Cu toate acestea, există câteva eșecuri ale pieței, situații în care piețele nu organizează eficient producția sau nu alocă bunurile și serviciile consumatorilor. Multe eșecuri ale pieței libere reprezintă situații în care forțele pieței nu servesc interesului public perceput.

Producția noastră aflată în proces de schimbare și tehnologiile comerciale,

globalizarea scurtează ciclurile de viață ale produsului și durata de luare a deciziei economice. Decizia rațională este deseori blocată de lipsa de informație adecvată (Williamson, 1985). Coase declară că sunt o serie de costuri tranzacționale pentru a utiliza piața. Costul obținerii unui bun sau serviciu prin intermediul pieței este de fapt mai mare decât prețul produsului. Alte costuri, inclusiv costurile de căutare și informare, costurile de negociere, păstrarea secretelor comerciale și costurile de politizare și aplicare pot fi adăugate costurilor de procurarea a unui obiect prin intermediul pieței (Coase, 1980).

Datorită dezvoltării rapide a civilizației și economiilor noastre, apar din ce în ce mai mulți agenți economici externi, unde agentul de decizie nu suportă toate costurile sau se bucură de toate câștigurile din activitatea sa (Ardelean, Maior, 2000). În economia spațiului rural sunt mult mai mulți agenți externi decât în economia spațiilor urbanizate. Haideți să vedem cele mai importante motive pentru acest fapt!

- Posibilitățile (instituții) de schimb informațional dintre agenții de pe piață sunt mult mai limitate.

- Competitivitatea din ce în ce mai mare datorită cererilor de pe piață, capacități de transport și logistică din ce în ce mai dezvoltate

- Cererea de energie și materie primă, ramuri economice cu TVA mai mic se stabilesc în zonele rurale.

- Motivația inovatoare este mai mică pentru agenții de piață din spațiul rural decât în cel urban.

- Pentru populația rurală este mai firesc să se îngrijească de resursele naturale (ex: protecția mediului, prevenirea catastrofelor)

Ramurile economice legate de spațiul rural (agricultură, silvicultură, turism) depind foarte mult de resursele naturale. Producția agricolă este oarecum diferită de celelalte ramuri economice. Capitalul antreprenorial preferă acele ramuri economice care oferă un TVA mai mare. Deoarece

aceste ramuri sunt legate în principal de orașe decât de teritoriul rural, doar coordonarea pieței nu ar fi destul de efectivă în alocarea resurselor și separarea economiei „central-periferică” se dezvoltă.

În județul Bekes procesul de transformare al așa numitei „bănci rurale” ne arată dorința de competitivitate a spațiului urban, în cadrul agenților urbani, decât decizia de concentrare asupra cererii specific rurale. Dezavantajele sunt similare în celelalte sectoare ale economiei. Agenții economici rurali se află într-o situație mai expusă în cazul achiziționării materiei prime, a serviciilor, și al comercializării produselor lor față de întreprinderile din zonele urbane dens populate sau piețele concentrate aglomerate. În economia rurală cumpărătorilor le este de ajuns o selecție mai redusă, deoarece vânzătorii doresc o limită de profit mai mare datorită costurilor (tranzacției) ridicate. În județul Bekes instituțiile existente nu pot rezolva această problemă (a costurilor de tranzacție mai ridicate) din viața rurală, care poate fi recunoscută prin numărul ridicat de firme și întreprinderi private care dau faliment.

Dezvoltarea instituției și a politicii economice

Viața economică nu este coordonată doar de o instituție universală – piața – însă de multe alte instituții. Instituțiile sunt structuri sociale și mecanisme sociale de ordin social și cooperativ care guvernează comportamentul indivizilor (North, 1992). Instituțiile se identifică cu un scop și o permanență socială, ce transcende viețile și intențiile indivizilor și prin crearea și aplicarea regulilor guvernează comportamentul uman cooperativ. Economia instituțională se concentrează asupra înțelegerii rolului instituțiilor create de oameni prin formarea comportamentului uman și prin tratarea cu agenții externi.

Dezvoltarea instituțiilor are o mare importanță în politica economică a

Uniunii Europene. În cadrul politicii comune cu privire la competiție se pune din ce în ce mai puțin accentul pe subvențiile directe ale firmelor, și mai mult pe importanța crescătoare a dezvoltării infrastructurii și a instituțiilor.

Carta Europeană pentru Zonele Rurale a Consiliului European menționează instituții – mai ales grupuri de producători – ca fiind instrumente efective pentru dezvoltarea rurală (Consiliul European, 1996). Declarația Cork conține baza pe care este construită politica de dezvoltare rurală a Uniunii Europene. Aceste sugestii sunt manifestate în programul LEADER. Declarația Cork sugerează ca guvernele locale să dezvolte o cooperare în domeniul inovației, tehnologiei, educației, cercetării comune, comunicării, parteneriatului și rețelelor în comunitățile rurale (Europa Rurală – Conferința Perspective de Viitor, 1996).

În Ungaria, în cadrul scopurilor de dezvoltare cu termen mediu pentru perioada 2007-2013 din cel de-al doilea Plan Național de Dezvoltare se regăsește îmbunătățirea profitabilității întreprinderilor mici și mijlocii, în favoarea sa existând un plan extraordinar de acțiune pentru dezvoltarea serviciilor comerciale (consultanță, căutarea partenerilor, îndrumare) pentru întreprinderile mici și mijlocii în special pentru întărirea cooperării între acestea (formarea grupurilor regionale, sectoriale; marketing, rețele de comercializare). Scopurile Planului Național de Dezvoltare au apărut în rolul Biroului Național de Cercetare și Tehnologie conform căruia se stabilesc sisteme inovatoare regionale, grupuri și rețele internaționale.

Conceperea în cadrul dezvoltării regionale a județului a Consiliului Regional de Dezvoltare al Județului Bekes sugerează un program de activitate pentru „îmbunătățirea condițiilor instituționale, organizaționale ale întreprinderilor” și formarea cooperativelor și cercurilor-mașini (MTA RKK ATI Békéscsaba Osztály, 1997).

Rețeaua de inovație sugerată

Următorul rezultat al consultațiilor, interviurilor, sutelor de chestionare, cercetarea completă a celor 16 experți reprezintă exclusiv un model de dezvoltare instituțională specific local. Mai jos se regăsesc caracteristicile acestui sistem instituțional independent planificat.

Scopul stabilirii organizației inovaționale este acela de a ajuta la dezvoltarea regională și rurală, a întreprinderilor județene legate de mediului agricol și în principal natural din sectorul bazat pe exploatare. Acest ajutor constă mai degrabă în cunoștințe, informație decât în plată directă. Organizația județeană de inovație trebuie să conțină centre mici de inovație situate în apropierea potențialilor clienți. Așa cum am menționat în primul capitol, instituțiile non-guvernamentale din județ nu sunt destul de eficiente, și nu este interesul principal al instituțiilor și autorităților guvernamentale să crească profitabilitatea întreprinderilor (sau cel puțin fără favoritisme).

Mai jos sunt enumerate funcțiile sugerate ale acestor centre de inovație existente în județ:

- Intermedierea cererilor de inovație locale cu agenții de piață pentru dezvoltare și cercetare (întreprinderi, agenții)
- Ajutarea localnicilor în administrarea rezultatelor de inovație (mediere, recurs juridic)
- Funcția “centrului de cunoaștere” (training, cursuri de administrare)
- Ajutarea agenților economici în cererea și aprovizionarea serviciilor tehnologice, de marketing, financiare, legale, administrative pentru a cunoaște și găsi parteneri de afaceri
- Crearea și păstrarea bazelor de date pentru dezvoltarea rurală (în special sectorul alimentar și economia de mediu)
- Rolul de intermediere între clienții locali (din domeniul serviciilor) și a organizațiilor guvernamentale

- Oferirea infrastructurii și a sfaturilor pentru formarea grupurilor de producători, organizații

- Menținerea legăturilor peste graniță

- Dezvoltarea posibilităților și a fundalului financiar pentru viitorul centrului de inovație

Centrele de inovație vizează în principal întreprinderile mici și mijlocii. Deși în cadrul companiilor mari funcțiile mai sus menționate sunt de regulă administrate, utilizând serviciile centrului de inovație ar putea identifica mai ușor parteneri de afaceri. Cu toate acestea întreaga societate rurală ar putea fi beneficiarul acestor servicii.

În urma studiului experiențelor internaționale și cererilor locale centrele de inovație ar trebui să angajeze 4-5 persoane. Este foarte important să aibă experți din domeniul agriculturii, contabilității, administrării afacerilor, dezvoltării ruale, cunoștințe cu privire la Uniunea Europeană, să cunoască limbi străine. Datorită rolului în principiu de agenție a acestor centre de inovație, cunoștințele personalului nu trebuie să fie perfecte, ci ramificate, și sunt obligatorii domiciliul și relațiile locale. Activitatea în cadrul centrelor de inovație din județul Bekes va fi probabil diferită din cauza diferențelor economiilor și relațiilor locale.

În paralel cu importanța crescătoare și reputația regionalismului în Uniunea Europeană, rolul microregiunilor devine din ce în ce mai puternic cu fiecare zi. Acest lucru este cunoscut în Ungaria prin ajustarea limitelor districtuale de către agronomii locali și Camera de Agricultură la limitele microregiunilor satistice. În cercetare s-a constatat că localizarea centrelor de inovație trebuie să fie în centrul microregiunilor județului cu excepția a două dintre ele (Sarkadi și Békési) deoarece sunt la o distanță prea mare de posibilul cerc de clienți din aceste microregiuni. În microregiunea "Sarkadi" ar trebui să existe un centru secundar în localitatea "Zsadány", iar în

microregiunea "Békési" ar trebui să existe un centru secundar în localitatea "Gyomaendrőd". Activitățile centrelor ar putea deveni mai puternice prin construirea unei rețele, astfel ar trebui să existe un sediu pentru această rețea județeană. În mod firesc, acest sediu trebuie să fie în centrul județului, în Békéscsaba. (**Fig. 1.**)

Finanțarea organizațiilor de inovație planificate este foarte importantă în această perioadă de neîncredere. În unele cazuri merită utilizat modelul „Parteneriatului Public Privat” (PPP) pentru dezvoltarea și menținerea proiectelor guvernamentale sau auto-guvernamentale locale. Acest model este potrivit pentru investițiile mari, atunci când investitorii doresc să angajeze bunuri valoroase pe o termen lung pentru guvern sau guvernul local. Datorită costurile pentru centrele de inovație planificate ar proveni din activitatea continuă, investiția – și astfel venitul – ar fi prea mică pentru ca investitorii să finanțeze costurile tranzacționale. Utilizarea capitalului privat este de asemenea dezavantajos dacă centrele de inovație doresc să se prezinte la aplicații.

Pentru finanțarea programului Uniunii Europene LEADER+ există o posibilitate promițătoare (Zsarnóczai, 2003, Fehér, Zsarnóczai, 2003). O astfel de inițiativă dorește să ajute comunitățile rurale să își îmbunătățească traiul. Conține instrumente ale politicilor structurale europene, protecția valorilor naturale și culturale, inegalitățile cauzate de disparitățile socio-economice, se conformează cu zonele urbane și rurale (Ángyán, 2005). Scopurile programului LEADER+ sunt similare cu cele sugerate de funcțiile centrelor de inovație. Deși programul LEADER+ se încheie în 2006, scopurile bazate pe principiul economiei subsidiare rămâne și dă o șansă noilor aplicații de a dezvolta alte instituții inovaționale.

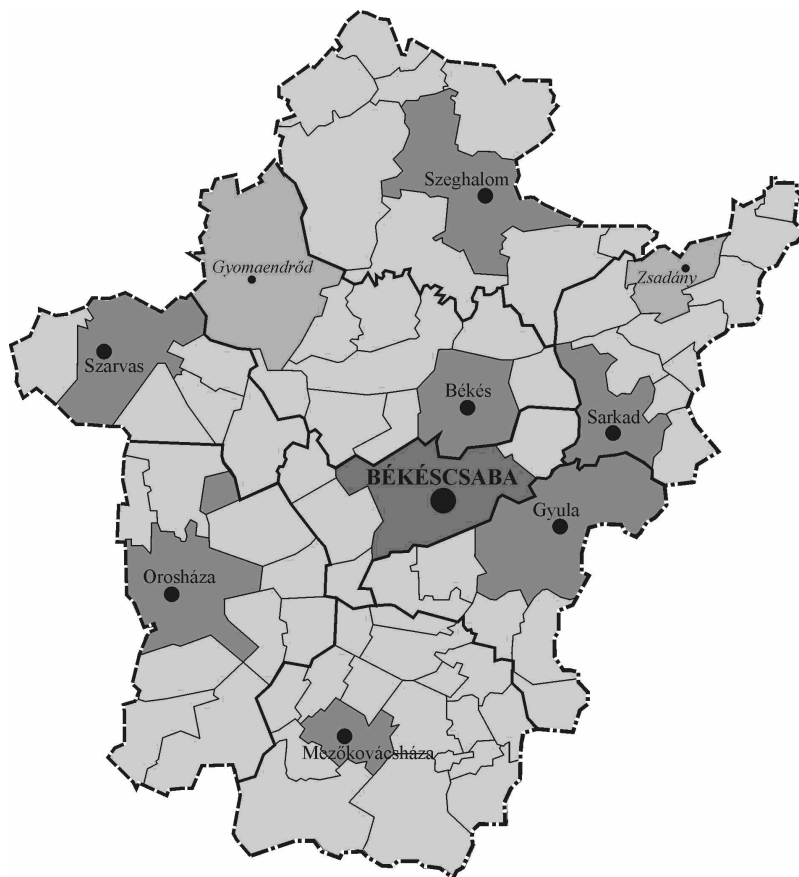

Fig. 1. Conceptul teritorial al dezvoltării instituționale județene
Sursă: cercetare proprie

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Ángyán József	Az európai agrárfinanszírozás új, ökoszociális útja és a Magyar vidék számára felkínált lehetőségei In: Nagy E. – Nagy G. (szerk.): <i>Az Európai Unió bővítésének kihívásai – régiók a keleti periferián</i> Nagyalföld Alapítvány Békéscsaba, 2005;
Ardelean Aurel, Corneliu Maior	<i>Management ecologic</i> , Servo-Sat, Arad, 2000;
Coase Ronald	<i>The Problem of Social Cost</i> , The Journal of law and Economics Vol. 3., 1980;
Commission of the European Communities	<i>A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development</i> , Commission of the European Union, Brussels, 2001;
Council of Europe	<i>Recommendation 1296 (1996) on a European Charter for Rural Areas</i> (Part IV. Article 9.; Guideline 6. 17. par.), 1996;

Daniela.Violeta Nancu	<i>Strategii de Dezvoltare Rurala in Subcarpatii Buzaului, Ameliorarea starii habitului rural – obiectiv strategic in dezvoltarea durabilă, București, 2002;</i>
D. Constantinescu, L. Giurca Vasilescu, C. S. Sitnikov	<i>A new vision of the SME development in Romania, Pula, Croatia, 2005;</i>
Fehér István, Z. J. Sándor	<i>A szövetkezeti bankok és hitelszövetségek szerepe Írország fejlesztési politikájában, Kecskeméti Főiskola Kecskemét, 2003;</i>
Jacueline Leonte Cecilia Alexandri	<i>Farmers' Organisations in Central and Eastern European Countries and their Role in provision of Input-Output service sin the Context of Accession to the European Union, Izmir 2006</i>
Liliana Guran-Nica	<i>The impact of foreign direct investment at micro-territorial level. A theoretical approach, Editura Academiei Romane, 1999-2000;</i>
MTA RKK ATI Békéscsabai Osztály	<i>Békés Megye területfejlesztési koncepciója, 1997;</i>
North Douglass	<i>Transaction Costs, Institutions and Economic Performance, International Center for Economic Growth, USA, 1992;</i>
Rural Europe	<i>The Cork Declaration, Future Perspectives Conference, Cork, 1996;</i>
Szabó G., Hadházi B., Odor K.	<i>A hazai agrárkörnyezetvédelem kilátásai az Európai Unióban, Kecskeméti Főiskola Kecskemét, 2003;</i>
Takácsné Gyögy Katalin, Takács István	<i>Ecological Farming as an alternative for a transilvanian rural agricultural community, Cluj-Napoca, 2003</i>
Williamson O. E.	<i>The Economic Institutions of Capitalism, The Free Press, New York.1985</i>
Zsarnóczai J. Sándor	<i>A szövetkezeti bankok tevékenysége a LEADER programokban az Európai Unióban és Írországban, Kecskeméti Főiskola Kecskemét 2003</i>